

**Oleh Yaremenko, Doctor of Economics, Professor,
Head of the Sector of Institutional Economics
of the Department of Economic Theory**
*State Organization "Institute for Economics and Forecasting
of the National Academy of Sciences of Ukraine"*
Kyiv, Ukraine

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-244-9-8>

INSTITUTIONAL POWER AND THE FACTOR OF IDENTITY IN THE GLOBAL ECONOMY

ІНСТИТУЦІЙНА ВЛАДА ТА ЧИННИК ІДЕНТИЧНОСТІ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

На сучасному етапі глобалізації потужність джерел невизначеності перевищує інтегруючу спроможність внутрішніх механізмів відтворення ідентичності суб'єктів. Але цілісність і структурна ідентичність глобальної економіки, незважаючи на всю проблематичність цього поняття, в значній мірі залежить саме від відтворення часткових ідентичностей, хоча й не може бути зведеною до їх суми. Спроба пригнічення чиннику ідентичності шляхом примусового змішування різних ціннісних та культурних моделей породила можливість вибухового зростання невизначеності функціонування соціально-економічних систем. Ця тенденція має загальний характер і є потенційно небезпечною для будь яких суб'єктів, особливо за умов зростаючої незбалансованості розподілу ресурсів і влади.

Конструктивним виходом з сьогоденного глухого кута глобалізації може бути локалізація на підставах ідентичності суб'єктів, яка здатна врівноважити розподіл ресурсів/вигід глобалізації та розподіл її ризиків і невизначеності. Але локалізація (навіть керована та свідомо) є дуже небезпечною по відношенню до фактичного рівню глобальної взаємозалежності країн та регіонів, оскільки здатна приводити до втрати глобальних технологічних ресурсів та посилення екологічного навантаження. Тому пошук

інституційних механізмів вирішення іманентних протиріч глобалізації та локалізації є актуальною проблемою економічної науки.

Ідентичність – це граничний рівень структурності соціуму, якій відповідає за цілісність соціальної поведінки суб'єкта. Соціальні взаємодії відбуваються між ідентичностями на основі їх єдності і відмінності [1]. Ідентичність має у своїй основі унікальний набір цінностей і базових змінних, який, з одного боку, забезпечує відтворення суб'єктів і соціуму в цілому (а також його елементів) на даному його енергетично-конкурентному рівні, а з іншого боку – ускладнює перехід з цього рівня вгору, або рух вниз. Перехід на інший рівень (вищий або нижчий) завжди пов'язаний з поглинанням або викидом соціальної енергії.

Соціальна ідентичність визначається цінностями, фундаментальними і актуальними. Це дає підстави для характеристики взаємозв'язку локалізації та ідентичності, а саме: ідентичність завжди локалізована і тому є підставою локалізації будь яких соціальних утворень, включаючи і утворення глобального рівню [2]. Навпаки, відсутність ідентичності робить неможливою локалізацію як таку за відсутністю суб'єкту. Етап глобальної універсалізації та стандартизації несе в собі ризики деструктивного ускладнення цивілізації.

Фундаментальні цінності відображають становлення соціального етапу еволюції виду *Homo sapiens* і виникнення його незворотної соціальної якості. Потенціал зняття невизначеності у фундаментальних цінностей є найбільш потужним. Кількість інформації, що «записана» в цих цінностях в стислому вигляді виглядає як нескінченна, що дозволяє цивілізації переживати кризові та катастрофічні форми розвитку. Розгортання цієї інформації в соціальні структури може повторюватися знову і знову практично з нуля.

Локальна соціальна ідентичність є своєрідним «геном» глобальної системи. Сукупність таких генів може розглядатися як «ДНК» глобальної економіки, яка відтворюється та розвивається у невизначеному просторі на підставах стародавніх програм соціуму. Такий розвиток зі збереженням інформації про минулі стани є природно-історичним, втіленням чого у науці слугує метод логіко-історичного дослідження соціальних систем, що змінюються. Однак, на відміну від біологічних аналогів, соціальні ідентичності

підлягають відносно швидким змінам у відповідь на глибокі зміни середовища, що, з одного боку поширює природно-історичний простір соціальної еволюції, а з іншого – породжує аномальне явище «генетичної невизначеності». Порушення механізмів передачі соціальної спадщини наступним поколінням породжує глибокі структурно-інституційні наслідки, які торкаються підвалин раціонального вибору. Наприклад, цінності відтворення людського роду сьогодні згасають, перш за все, серед молоді, що призводить до глибоких зрушень у всій системі мотивів, стимулів та критеріїв прийняття як поточних, так і довгострокових рішень [3].

Проявами невизначеності в економіці є конфлікти «не за правилами», зниження ефективності використання ресурсів та рівню спеціалізації та кооперації (автаркія), звуження часового горизонту раціонального вибору, ухил в бік короткострокових та ситуативних рішень на шкоду довгостроковим та стратегічним рішенням, інфляція, безробіття, надмірне зростання боргів та їх ролі у розподілі ресурсів [4]. Наслідком соціальної турбулентності є конфлікти, у тому числі, з приводу правил. У будь-якому конфлікті право сильного проявляється у праві змінювати інститути, які легалізують та закріплюють його переваги.

Важливу роль у аналізі інституційної конфліктності відіграє гегелівське поняття «неправо», яке Гегель вивів у роботі «Філософія права». Якщо умовно означити систему права як мета-інститут, то це надає можливість більш менш коректно користуватися логікою аналізу права та неправа для вирішення більш широкого кола завдань. Явище права за певних умов, які містяться у його внутрішній всезагальності, в неправі переходить у видимість – у особливе право [5, с. 137–138]. Істина цієї видимості складається в тому, що вона нікчемна. Право відновлюється через заперечення цього свого заперечення, повернення до себе зі свого заперечення.

Нові технології породжують нові виміри свободи суб'єктів, виводячи їх у новий соціально-економічний простір. Інституційна щільність нового простору є низькою по відношенню до фактичного конфліктного потенціалу нових технологій. Цей конфліктний потенціал частково утилізується через канал створення нових структур/заборон, а частково через канал створення нових інструментів конкуренції. Такі «перед-інститути» не мають

властивостей всезагальності, а тому виступають по відношенню до інституційної системи в цілому як «неправо».

Таким чином, між локалізацією та ідентичністю існує взаємозв'язок, а саме: ідентичність завжди локалізована і тому є підставою локалізації будь яких соціальних утворень, включаючи і утворення глобального рівню. Навпаки, відсутність ідентичності робить неможливою локалізацію як таку за відсутністю суб'єкту. Етап глобальної універсалізації та стандартизації приніс з собою ризики деструктивного ускладнення цивілізації. Частка таких ризиків вже реалізувалася на початку 20-х років нашого століття, інші ще чекають на свою чергу.

З точки зору еволюції глобалізація як процес з невизначеними критеріями і результатами є інструментом двоїстого роду: по-перше, вона є інструментом розподілу та перерозподілу економічної влади, в тому числі, за рахунок глобального потенціалу монополізації інституційного та технологічного розвитку; по-друге, глобалізація використовує окремі інструменти конкурентної боротьби (цінова та нецінова конкуренція, доступ до встановлення та зміни правил і стандартів, доступ до арбітражу) як природний засіб зняття невизначеності глобального розвитку. Така «зарегульована» глобалізація зіткнулася з більш менш обмеженим простором альтернатив подальшого руху, що надає можливість використовувати звичні критерії припустимого та неприпустимого, ефективного та неефективного у виборі суб'єктів щодо напрямів розвитку, які забезпечують збереження та відтворення їх власної ідентичності.

Література:

1. Perel E. What is the identity economy and what does it mean for employers? URL: <https://us.salaryfinance.com/uk/blog/what-is-the-identity-economy>.

2. John L. Campbell and John A. Hall. National Identity and the Political Economy of Small States. *Review of International Political Economy*. Vol. 16. No. 4. Words (and Images) Can Hurt You in the World Economy (Oct., 2009). Published By: Taylor & Francis, Ltd, pp. 547–572 (26 pages).

3. Mills M., Blossfeld H.-P. Becoming an adult in uncertain times: A 14-country comparison of the Losers of Globalization. URL: <https://paa2004.princeton.edu/papers/40225>.

4. By Olivier de Bandt, Jean-Charles Bricongne and Lionel Fontagné. Globalisation and uncertainty. URL: <https://blocnotesdeleco.banque-france.fr/en/blog-entry/globalisation-and-uncertainty>.

5. Гегель Г.В.Ф. Философия права. Москва : Мысль, 1990. 524 с.